

А. Талстая, А. Каралькевіч: «НОЧ ПАЭТАЎ»

29 кастрычніка 2025 года беларусы Паўночнай Амерыкі сабраліся на ўжо традыцыйную імпрэзу «**Ноч Паэтаў**», каб ушанаваць памяць ахвяр сталінскіх рэпрэсій – найперш тых, хто загінуў у трагічную ноч з 29 на 30 кастрычніка 1937 года. У тую ноч у мінскай турме НКВД былі расстраляныя больш за сотню прадстаўнікоў беларускай інтэлігенцыі – паэтаў, пісьменнікаў, вучоных, дзяржаўных і грамадскіх дзеячаў. Гэтая трагедыя стала сімвалам знішчэння беларускага Адраджэння і спробай сцэрці нацыянальную ідэнтычнасць беларусаў.

Беларускі Інстытут Навукі й Мастацтва ў Канадзе (БІНІМ Канады) арганізаваў сустрэчу, прысвечаную **нерастралянай паэзіі** – сімвалу жывой і нязломнай беларускай культуры. Атаўскія сябры сабраліся разам і запрасілі ўсіх жадаючых далучыцца анлайн. Удзел узялі каля трыццаці чалавек з Атавы, Эдмантану, Манрэалю, Таронта і з іншых гарадоў Паўночнай Амерыкі.

Падчас імпрэзы ўдзельнікі чыталі вершы, узгадвалі жыццё і творчасць забітых паэтаў, разважалі пра іх уплыў на сучаснасць. Гучалі словы, што гэтыя людзі жывуць у сваіх творах – і будуць жыць, пакуль мы іх памятаем і перадаём іх голас далей.

Ушаноўваючы расстраляных у 1937 годзе, беларусы Канады таксама ўзгадалі ўсіх ахвяр сістэмы, якая імкнулася знішчыць беларускую культуру і самасьвядомасць, а таксама палітвязьняў 2020–2025 гадоў – тых, хто сёння працягвае змагацца за свабоду, праўду і годнасць Беларусі.

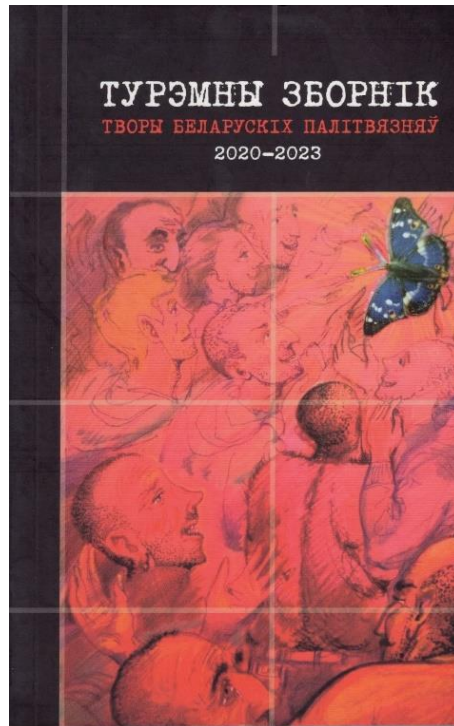
Кніга «(Не)расстраляныя» стала адной з галоўных крыніц натхнення падчас сустрэчы.

БІНІМ Канады пашчасыціла дапамагчы ў першым выданьні кнігі ў 2019 годзе. Кніга адкрывае новы погляд на лёс беларускіх творцаў 1930-х – кніга не пра ахвяраў, а пра жыццё. У ёй расказваюцца гісторыі маладых і амбітных людзей, якія жылі напоўніцу. Іх лёс быў трагічна абарваны, але словы і творы працягваюць гучаць сёння – у тым ліку гучаць як песьні. Так, 12 вершаў сталі песьнямі ў межах праекта парталу [TuzinFM.by](https://tuzin.fm/by) «(Не)расстраляная паэзія», у якім вядучыя музыкі Беларусі ператварылі словы расстраляных у 1937 годзе пісьменнікаў у сучасныя кампазіцыі. Напачатку імпрэзы удзельнікі паслухалі адну з іх: «**Я цябе пакахаў**» на словы Анатоля Вольнага.

Пад час імпрэзы прагучалі вершы [Юркі Лявоннага](#), [Юлія Таўбіна](#), [Анатolia Вольнага](#) (*Я цябе пакахаў, Так заўсёды бывае*), [Зямы Піваварава](#) (*Я стаю*), [Валеры Маракова](#) (*І зноў прыйшоў*). Цікава было даведацца пра новыя праекты ў інтэрнэце, такія як <https://taubinpoetry.com/>, дзе разам з вершамі рэпрэсаваных паэтаў можна знайсці публікацыі іншых аўтараў, у тым ліку новых, невядомых.

А першым вершам імпрэзы стаў верш Андрэя Кузнечыка з [«Турэмнага зборніка»](#), які аб'яднаў творы сучасных беларускіх палітвязняў 2020–2023 гадоў. Гэтае спалучэнне мінулага і сучаснасці падкрэсліла трагічнасць пераемнасці гісторыі — рэпрэсіі супраць тых, хто мысліць і гаворыць свабодна, не спыніліся.

[Андрэй Кузнечык](#)

*Аканіцы заміраточылі
Пад напорам прыліву рання,
Кожнай кропляй грыміць праточанай
Незакончанае трыванне.
Дол калодзежны рэзкім росчыркам
Перакрэсліць іпакоў вяртанне.
Крыку калівам, пстрыкам пошчаку -
Незакончанае трыванне.
Дражніць мур уяўленнем далечы.
Цень-пацук шэры хвост хавае.
Трызніць прышласцю, дасынаючы
Незакончанае трыванне.*

Андрэй Кузнечык - незалежны журналіст, аўтар вершаў і беларускамоўнага блога для раварыстаў «БелаВела», перакладчык са славенскай мовы, лаўрэат прэміі імя Францішка Аляхновіча 2023 года за турэмныя вершы. Радкі з «Турэмнага зборніка» гучалі поруч з вершамі “расстраляных паэтаў” як сведчанне таго, што “ноч ” працягваецца, пакуль у Беларусі ёсць палітвязні, але таксама — што слова і дух свабоды нельга знішчыць.

Таксама ўзгадалі паэзію [Уладзіміра Караткевіча](#) (сёлета спаўняецца 95 гадоў з дня яго нараджэння) як яшчэ адзін прыклад таго, як нашыя аўтары адчуваюць беларускую боль і пакуты значна вастрэй, чым іншыя.

«Абцягаюць нам новы раскошны дом...»

*Абцягаюць нам новы раскошны дом,
Але тут нам жыць і канаць,
Тут пад кожным навекі здабытым бугром
Нашы продкі забітыя спяць.*

*Яны аддалі нам меч і касу,
Слова з вуснаў, цяпер нямых...
І нам немагчыма пайсці адсюль
І пакінуць са смерцю іх.*

Удзельнікі імпрэзы ўзгадалі гісторыю [Курапат](#) - месца масавых расстрэлаў, учыненых савецкімі органамі НКУС у канцы 1930-х гадоў на ўскрайку Мінска. Тут былі забіты тысячы людзей — інтэлігенцыя, святары, вайскоўцы, сяляне, сярод іх і беларускія пісьменнікі, чые імёны сталі сімваламі **Ночы расстраляных паэтаў** 1937 года. У 1988 г. гэтае месца было адкрыта і даследавана сп. [Зянонам Пазьняком](#), вядомым археолагам, а пазней палітычным дзеячам. Дзякуючы ўпартасці навукоўцаў і неабыякавых людзей, у тым ліку і беларусаў Канады, сьвет даведаўся пра злачынства, якое адбылося на беларускім народзе. Са зборніку [“Курапаты”](#) прагучаў верш Зянона Пазьняка прысвечаным Майі Тодараўне дачцэ Тодара Кляшторнага

Жыццё паэта

Прыйшлі забіваць паэта
Ноччу.
Калі людзі сумленныя сьпяць,
Прыйшлі забіваць паэта.
І забралі ў яго блякнот,
І забралі пяро.
Абылгалі яго летуценьні.
Засланілі вакно.
Па дарозе імчаць
Крумкачовыя чорныя цені. ...(1988)

На імпрэзе выступіў доктар Пётра Мурзёнак — вучоны, паэт і грамадскі дзеяч беларускай дыяспары ў Канадзе, старшыня Беларускага інстытута навукі й мастацтва ў Канадзе (БІНІМ Канады). У сваім выступленьні ён узгадаў гісторыю сваёй сям’і і прачытаў некалькі сваіх вершаў, прысьвечаных трагедыі ў Курапатах.

КУРАПАТЫ

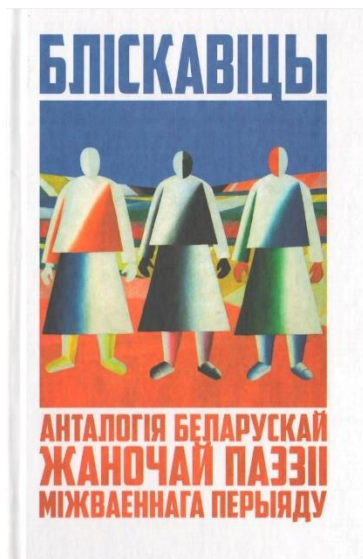
Папрокі - парокі сумленьня
прадвызначаныя непрадказальнасьцю ...
Хістаньні налева, направа -
навідавоку -
проразі інтэлігентнай
сумнявальнасьці.
Выбар не просты,
ды хто яго зараз чуе –
несуразмерны з цёкам вечнасьці,
сёньня нават глухі лемантуе,
а той хто мог бы паслухаць
даўно спачывае
ў несучышальнай
адлегласьці.
Пакуты, папрокі -
знакі-зарубіны
ў душы чульлівай,
што на каленьні ўстае
прад душою іншай -
дасюль
неапраўданай і маўклівай.

*ВІЗИТ У КУРАПАТЫ**Там дзе паэты -**там і мае дзяды!**Не ўсе там разам спрычыніліся,**ды ўсё ж -**пад хвоямі спачылі**найлепшыя**за кальцавой дарогай.**Не ведала ў той час**затраўленае пакаленьне многа -**калі было б то сёння**за вамі пэўна ж людзі прасачылі,**тады ж вас нелюдзі**за клас гуманны не лічылі ...**Пяшчотна ім пяюць,**як могуць**сосны ...**Плывуць без пакаяння**бясконцыя над Мінскам**восені і вёсны!*

Размаўлячы пра Курапаты, удзельнікі натуральна пачалі гаварыць пра сённяшніх змагароў і ахвяр рэпрэсій. Адзін з яркіх прыкладаў — [Павал Севярынец](#). Менавіта яго верш і прагучаў:

*Беларуская - мова любові.**Ненавідзець не ў нашай крыві.**Бо сказана ў нашае мове:**«Пачынаецца ўсё з любові».**Беларуская - мова любові.**Толькі сэрцам магчыма пачуць:**Тут крыніцы бруяць у размове**І над кветкамі пчолы гудуць**...*

Яшчэ адной з тэм імпрэзы стала тэма жаночай паэзіі і рэпрэсій супраць паэтак. Сапраўды, сярод ахвяраў сталінскіх рэпрэсій жанчын было менш, чым мужчын, але іх лёсы не менш трагічныя і важныя для разуменьня эпохі. Яны - паэткі, настаўніцы, даследчыцы, актыўныя ўдзельніцы культурнага жыцця - таксама траплялі пад хвалю арыштаў і ссылок, іх імёны часта знікалі з гісторыі разам з рукапісамі і голасам. Памяць пра іх часта заставалася ў цені, бо гісторыя “Ночы расстраляных паэтаў” традыцыйна звязана з мужчынскімі імёнамі. Менавіта таму такія выданні, як зборнік [«Бліскавіцы»](#), які аб’яднаў творы беларускіх паэтак міжваеннага перыяду, маюць асаблівае значэнне.

Зборнік **Бліскавіцы** - гэта анталогія беларускай жаночай паэзіі міжваеннага перыяду (1918–1941 гг.), у якой прадстаўлены творы 61 паэткі таго часу. У выданні ўпершыню пад адной вокладкай сабраныя як вядомыя, так і раней неапублікаваныя вершы, што дазваляе атрымаць шырокую панараму літаратурнага жыцця жанчын-паэтак у Беларусі ў той гістарычны момант.

Адной з іх была беларуская пісьменніца, паэтка, фалькларыстка, перакладчыца [Валянціна Казлоўская](#), якая на латвійскай зямлі стала беларускай пісьменніцай, а вечны супакой знайшла ў беларускай зямлі як латвійская шпіёнка... Валянціна нарадзілася ў беларускай сялянскай сям’і ў той частцы Беларусі, якая з прычыны неспрыяльнай палітычнай кан’юнктуры адышла да новаўтворанай латвійскай дзяржавы. У апошнія школьныя гады Валянціна брала ўдзел у беларускім нацыянальным руху і была сяброўкай арганізацыі, якую пераследвалі латвійскія ўлады за прапаганду сепаратызму і сувязі з камуністамі. Скончыўшы Беларускае настаўніцкае курсы ў Дзвінску, пераехала ў Мінск. Літаратурную дзейнасць пачала ў 1923 годзе. Арыгінальныя творы і запісы беларускіх фальклорных твораў публікавала пад уласным прозвішчам і псеўданімам *Лясная Кветка*. Арыштавана 12 снежня 1937 года. Абвінавачвалася ў тым, што прыбыла ў СССР са шпіёнскімі

заданнямі. Асуджана за шпіянаж на карысьць Латвіі. Расстраляна 31 сакавіка 1938 года. Рэабілітаваная 19 мая 1960 года.

Верш Валянціны Казлоўскай «*Зорка (Ахвяравана Пятру Сакалу)*» (1923) прасякнуты глыбокім патрыятычным пачуцьцём і верай у духоўнае адраджэньне Беларусі. Паэтка праз вобраз адзінокай зоркі, якая сьвеціць над «соннай зямлёю», перадае стан свайго часу — цемру, прыгнёт, безнадзейнасьць, што ахапілі народ пасля цяжкіх гістарычных выпрабаваньняў. Зорка становіцца сімвалам надзеі і абуджэньня.

...

*Дык свяці жа, прадвесніца ішасця зямлі,
Пакуль край прабудзіцца з зарою,
Пакуль наш Беларускі Народ не пайдзе
Ўперад светлай, ішаслівай сцягою!*

Адна з удзельнікаў сустрэчы, Вольга, распавяла пра [Алеся Салаўя](#), беларускага паэта, вымушанага эміграваць падчас другой сусьветнай вайны. Бацька яго быў расстраляны ў 1938 годзе, а маці была асуджана да зняволеньня. Яна таксама ўзгадала сваіх сваякоў, якія былі рэпрэсаваны.

Нягледзячы на трагічныя лёсы, аб якіх ішла размова на сустрэчы, удзельнікі захоўвалі ўзнёслыя пачуцьці, бо рэпрэсіі руйнуюць жыцьцё асобных людзей, але нічога не могуць зрабіць з духам і жаданьнем свабоды і адчуваньнем гонару за тое, хто мы ёсьць.

A. Tolstaja, A. Korolkevitch: The Night of Belarusian Poets
(webzine "Culture. Nation," issue 36, November 2025, pp. 185-193, www.sakavik.net)

On October 29, 2025, Belarusians in North America gathered for the now traditional event "Poets' Night" to honor the memory of the victims of Stalin's repressions - primarily those who died on the tragic night of October 29-30, 1937. The event is dedicated to unsung poetry - a symbol of living and unbreakable Belarusian culture. The event was organized by the Belarusian Institute of Science and Arts in Canada (BINiM Canada) which was attended by about thirty people from Ottawa, Edmonton, Montreal, Toronto and other cities in North America. During the event, participants read poems, recalled the work of the murdered poets, and reflected on their influence on the present. Despite the tragic fates of the poets, the participants retained their lofty feelings, because repression destroys the lives of individuals, but it can do nothing with the spirit and desire for freedom and a sense of pride in who we are. Words were heard that these people live in their works - and will live as long as we remember them and pass on their voice.

А.Толстая, А.Королькевич: Ночь Поэтов

(веб-журнал “Культура. Нация”, вып. 36, ноябрь 2025, 185-193, www.sakavik.net)

Аннотация. 9 октября 2025 года белорусы Северной Америки собрались на ставший уже традиционным вечер «Ночь поэтов», чтобы почтить память жертв сталинских репрессий — в первую очередь тех, кто погиб в трагическую ночь с 29 на 30 октября 1937 года. Мероприятие посвящено (не)растреленной поэзии — символу живой и нерушимой белорусской культуры. Вечер организовал Беларусский институт науки и искусств в Канаде (БИНИМ Канада). В нём приняли участие около тридцати человек из Оттавы, Эдмонта, Монреаля, Торонто и других городов Северной Америки. В ходе мероприятия участники читали стихи, вспоминали творчество убитых поэтов и размышляли об их влиянии на современность. Несмотря на трагические судьбы поэтов, участники сохраняли свои возвышенные чувства, ведь репрессии разрушают жизни людей, но не могут побороть дух, стремление к свободе и чувство гордости за то, кто мы есть. Звучали слова о том, что эти люди живут в своих произведениях – и будут жить, пока мы помним их и передаём их голоса.